

Nr 77.

Av herr **Nordenson**, *angående tillhandahållande genom statens försorg av undervisning för fyllnadsprövande efter studentexamen.*

Antalet fyllnadsprövningar efter studentexamen har under senare år snabbt stigit. De utgjorde

år 1928	1,259 st.
» 1930	1,723 »
» 1932	2,359 »
» 1934	2,202 » .

Läsåret 1937—1938 hade antalet stigit till 4,469. Under innevarande prövningsperiod — en av de fem under läsåret — ha icke mindre än 1,115 anmälningar ingått och hela antalet under året torde kunna väntas överskrida 5,000 st.

Orsakerna till denna utveckling torde vara flera. En mycket viktig orsak är den hårda konkurrensen vid inträdet till vissa levnadsbanor, som tvingar de unga att efter examen höja sina betyg. Men även skolorganisatoriska förhållanden spela in. Inom gymnasiet tillvalssystem finnes sålunda numera efter år 1933 ingen ämneskombination, som helt passar för inträde vid skogs- eller lantbrukshögskolorna eller vid tullverket. Komplettering är i sådana fall ofrånkomlig, antingen den sker genom fyllnadsprövning eller genom upptagande av tilläggsämne, om nu sådant av klasskonferensen tillåtes. Mycket stor betydelse måste ock tillmätas det förhållandet, att i det nuvarande gymnasiet naturvetenskaplig och språklig utbildning icke i behövlig utsträckning kunna förenas. Latinlinjen giver visserligen en solid språklig utbildning, men den är i praktiken en alltför renodlat humanistisk linje. Naturvetenskapliga ämnen kunna visserligen tillväljas, men denna möjlighet har övervägande teoretiskt intresse, emedan lärjungarna då måste avstå från en del av undervisningen i moderna språk, antingen såväl tyska som engelska eller ett av dessa ämnen. Å reallinjen åter kunna visserligen lärjungarna få en god utbildning i de naturvetenskapliga ämnena, men för dem som välja dessa ämnen är linjen på det högsta stadiet enspråkig.

Den utveckling av förhållandena på detta område, som redan försiggått och alltjämt pågår, är enligt min mening icke lycklig. Men den är ett faktum, och det lär icke kunna bestridas, att genom densamma ett betydande undervisningsbehov uppstått, som är särskilt kännbart för studerande, som efter rent humanistiska studier på latinlinjen ställas inför nödvändigheten

att tillägna sig reallinjens, i stor utsträckning på laborationer grundade kurs i naturvetenskapliga ämnen. För närvarande fylles detta undervisningsbehov endast bristfälligt genom privatlektioner eller genom på privat initiativ inrättade kompletteringskurser. Denna undervisning blir ofta ganska bristfällig, särskilt genom svårigheten att erhålla möjlighet till laborationer, och kostnaderna för den enskilde bliva ofta ytterst betungande. I andra fall leder systemet till tidsspillan och onödiga misslyckanden.

Enligt min mening har detta behov av undervisning numera nått sådan omfattning, att tiden bör anses kommen för statliga initiativ till behovets fyllande. Det måste nämligen anses som ett allmänt samhällsintresse att ungdomen ej onödigtvis hämmas och betungas, särskilt under den här ifrågavarande, för deras utveckling viktiga perioden av deras utbildningstid.

På sätt och vis vore sådana åtgärder en principiell nyhet. Men jag vill ifrågasätta, huruvida icke just det nuvarande starkt specialiserade statliga uppfostringssystemet egentligen förutsätter, att en sådan kompletterande undervisning tillhandahålles. Genom den starka specialiseringen på gymnasiets högstadium har man velat förebygga mångläseri och önskat giva lärjungarna tillfälle att fördjupa sig på områden, för vilka de hava särskilt intresse. Otvivelaktigt nås ock i många fall denna avsikt. Men man kan å andra sidan icke tillsluta ögonen för det faktum att många av gymnasiets lärjungar — kanske flertalet — icke äga den utpräglade lust och fallenhet för en viss studiegren, som är förutsättningen för att det specialiserade arbetet skall giva vad därmed åsyftas. I sådana fall är det för de unga och deras målsmän en ytterligt svår sak att på ett tidigt stadium träffa ämnesvalet så, att det inte sedermera måste korrigeras på grund av nya erfarenheter och nya förhållanden. Det synes mig därför, att en viktig betingelse för att vår starkt specialiserade läroverksorganisation skall fungera tillfredsställande just är, att kompletterande undervisning i smidig form tillhandahålles, så att även den som från början av en eller annan anledning kommit på fel spår i tid kan finna sig tillrätta.

En undervisning, som utan att sikta på avläggande av studentexamen i dess helhet vill nå dess kunskapsmål i vissa ämnen, är även från andra synpunkter önskvärd. Jag vill erinra om att under senare år en tendens framträtt att icke fordra studentexamen, om det i verkligheten kan vara tillfyllest med kunskaper motsvarande denna examen i vissa ämnen. För inträde å gymnastiska centralinstitutet kräves sålunda numera icke studentexamen utan blott studentkunskaper i fysik, kemi och biologi. För inträde i skogshögskolan räcker det med svensk skrivning, ett främmande språk, matematik, fysik, kemi och biologi. Även folkskollärare, som önska tillträde till universitet, kunna i många fall efter dispens inskränka sig till att komplettera i vissa ämnen. Slutligen vill jag erinra om att 1936 års riksdag begärt utredning angående en på realexamen grundad utbildningsväg till officersbanan. De som vilja begagna sig av medgivanden av detta slag äga visserligen numera rätt att undergå en särskild prövning efter fordringarna för

studentexamen i sina ämnen, men för dem avpassad undervisning står endast i begränsad omfattning till buds.

Huru de behövlige statliga åtgärderna på området böra utformas, tilltror jag mig icke att med bestämdhet avgöra. Jag har mig bekant, att i enstaka fall studerande, som blott syfta till partiell studentexamen, mottagits i privatläroverk. Möjligen kunde man tänka sig, att undervisning för partiella examina och fyllnadsprövningar meddelades vid de allmänna läroverken genom att sådana studerande där mottoges som specialstuderande. Denna anordning skulle emellertid sannolikt medföra betydande olägenheter för läroverken. Bättre vore säkerligen att anordna speciella kurser vid vissa läroverk, att börja med i några av de större städerna. Dessa skulle då kunna anordnas med anlitan av såväl dessa läroverks lärarkrafter som ock deras lokaler och laboratorier, men torde i så fall få anordnas som kvällskurser. Med hänsyn till möjligheten att sålunda anlita förhandenvarande resurser skulle kostnaderna kunna hållas mycket måttliga och kanske helt eller åtminstone i övervägande grad täckas av elevernas avgifter, som det oaktat bleve väsentligt mindre än vad det nuvarande systemet med privatlektioner betingar.

Måhända borde även ett särskilt läroverk, förslagsvis kallat »Statens läroverk för partiell studentexamen», kunna organiseras, speciellt för undervisning för fyllnadsprövningar. Undervisningen vid detta läroverk komme säkerligen övervägande att bliva av naturvetenskaplig art, enär huvudmassan av kompletteringarna för närvarande avse naturvetenskapliga ämnen, läsåret 1937—1938 icke mindre än 84 % av samtliga. Men även kurser i latin och levande språk kunde förläggas dit. Undervisningen kunde erhålla en friare karaktär än vid de vanliga läroverken. I ett ämne som kemi, där komplettering för närvarande sker i mycket stor utsträckning, kunde till exempel arbetet huvudsakligen bestå i lärjungarnas egna övningar i laboratoriet efter en av läraren uppgjord detaljerad plan, kombinerad med kunskapskontroll genom förhör eller i annan form. Till dessa förhör kunde knyta sig en viss individuell undervisning och individuell rådgivning, i den mån det vid förhören framgått att sådan är behöfelig. Överhuvud föreställer jag mig, att de erfarenheter av individuellt arbete med olika grader av stöd från lärarens sida, som vid detta läroverk komme att göras, indirekt måste bliva till betydande gagn även för undervisningen vid de högre allmänna läroverken.

Läroverkets omfattning och förläggning bör framgå som resultat av en blivande utredning. Måhända kunde det befinnas lämpligt, att Nya elementarskolans nuvarande lokaler toges i anspråk för det nya läroverket, sedan denna skola, såsom nu lär planeras, förflyttats till annan plats.

Med stöd av det anförda föreslår jag sålunda,

att riksdagen ville hos Kung.l Maj:t begära utredning om tillhandahållande genom statens försorg av undervisning för fyllnadsprövande efter studentexamen, antingen genom upp-

rättande av ett statens läroverk för partiell studentexamen eller genom kvällsundervisning vid vissa läroverk eller på annat sätt.

Stockholm den 21 januari 1939.

Harald Nordenson.